

אֵהָבָה.

גְּנוּד־סִתְרִים הֵייתִי כְּאֶבֶן־יָקָר

נִיגַלְתָּ אֶת מְצֻפּוֹנֵי כְּרֶךְ זְיוֵי הַבֶּרֶךְ.

קוראן.

כל הבטחה מהבטחות הנפש עשויה להתקים בדרכים אין־מספר; כל שמחה משמחותיה מולידה תשוקה חדשה. הטבע, אשר אין מעצור לרוחו, השוטף והולך במרוצתו מעולם ועד עולם, הצופה מראשית אחרית, מעורר בנו, עוד מתוך רגש־הידידות הראשון המפעם בלבנו, מעין חוש מוקדם של נדיבות ורצון, אשר זיו אורם הכולל קולט ומבליע אל תוכו כל שנוי וכל סגולה מיוחדת. ראשיתו של האשר הזה מוטבעת ומונחת ביחס פרטי וענוג שבין אדם לחברו, אשר הוא ראש כל קסם של חיי האדם; הוא התוקף כעין רוח ממרום והתלהבות־הנפש את האדם בתקופה ידועה בחייו ומחולל מהפכה בנפשו ובגופו, מחבר אותו אל גזע־מכורתו, משעבד אותו אל עסקי הבית והחברה, מכניס אותו מתוך רגש־יחבה חדשי אל תוך ממלכת־הטבע, מאדיר בקרבו את כח החושים, מרחיב את חוג דמיונו, מקנה לתכונתו סגולות של גבורה וקדושה, קובע את מסורת הנשואין ונותן חוזק וקיום לחברת בני־האדם.

החבור הטבעי, אשר בין רגש האהבה ובין עונת רתיחת־הדם וההוללות בחיי האדם, דומה שהוא דורש מאת מי שבא לציר את הרגש ההוא ציור בהיר וכולט, כי כל עלם ועלמה יהיו מודים עליו, שהוא מתאים התאם גמור אל הנסיון, שנתנסה בו לבם הדופק בחזקה, כי לא יהא זקן ביותר. ההזיות והדמיונות הנעימים, אשר יצודדו את הנעורים, בוחלים בכל דבר, אשר ריח של פילוסופיה מְפַקֶּרֶת נודף ממנו, מפני החשש, שמא יזיק בצנת השיבה והנקרנות שבו את פרח־הארגמן שלהם. ולפיכך יודע אני, שכל אלה החושבים את עצמם לחברי בית־דין העליון ולאנשי כנסת הגדולה בעסקי האהבה עתידים להטיל עלי אשמה, כי קשה־לב ומבוזה־עולם אני שלא לצורך. אבל על המבקרים הקשים האלה אקבול לפני סוד־מועצת־הזקנים שלי. שהרי מן הצורך הוא לשים לב לדבר, כי תאוה זו, שאנו מדברים בה, אף־על־פי שהיא מתחילה בנערותו של אדם, אינה מְרַפָּה אפילו

מן הזקן, או, בלשון יותר מדויקת, אינה נותנת אז מי שהוא עבד נאמן לה להזקין כל-עיקר, כי מעניקה היא תענוגותיה לבאבימים כמו לנערה הרכה, אם גם בדרך אחרת ויותר נעלה. כי אכן אש היא, אשר התלקחה בראשונה בקרן-זוית צרה בלב אדם יהיד מתוך ניצוץ תועה, שיצא מתוך לבו של אדם יחיד אחר, והנה היא הולכת הלון ובעור, הלון והתפשט, עד שהיא מחממת ומאירה המון אנשים ונשים, את לב הכל, וסופה להגיה בזהרי שלהבותיה הרוממות את כל העולם כלו ואת כל הטבע כלו. ובכן אפוא אחת היא לנו, אם ננסה לתאר את התאווה אשר לבן עשרים, לבן ארבעים או לבן שמונים שנה. המציר אותה כשהיא בעונתה הראשונה, יחסר כמה שרטטים מתכונתה שלאחר זמן; והמציר אותה בעונתה האחרונה, יחסר כמה שרטטים מתכונתה מלפנים. מכל-מקום תקותנו אתנו, שבכח הסבלנות ובעזרת בנות-השירה יעלה בידנו להגיע לידי אותה ההכרה העמוקה, החודרת לתוך-תוכו של החוק, אשר יש בכחה לגלות לפנינו אמת, אשר רעננה ויפה היא לעולם, אשר הויתה מרכזית כל-כך, עד שהיא מתגלה לעין מאליה, מכל צד שנתבונן אליה.

אפס התנאי הראשון לכך הוא זה, שעלינו להמנע מהיות קשורים ודבקים יותר מדי במעשים ובעלילות ועלינו לחקור את הרגש ככל אשר הוא עולה ומתגלה בתקוה ולא בהיסטוריה. כי כך דרכו של כל אדם לראות את חייו והנה משחת מראיהם ולקיים ופגומים הם במדה שאין חיי האדם צריכים, לפי סברתו, להיות כך. כל אדם רואה בכל נסיון, שנתנסה בחייו, כתם של משגה ומדוחים, תחת אשר נסיונם של בני-אדם אחרים נראה לו נאה ואידיאל. כשיחזור אדם לאחוריו ויסתכל באותם היחסים הענוגים, המשויים הוד ותפארת לחייו, שהיו מספקים לו תורת-אמת ביותר ומזון לרוחו, מיד יתנוודד ויאנח מרה. אהה! איני יודע את שרש הדבר, אבל אמת נכון הוא, שבשעה שאנו באים בימים, ממררים פחיתפש לאין-קץ את זכרונותינו על-דבר ציץ-השמחה אשר עלה לפנינו, אף הולכים ונטפלים פחיתפש אליה אל כל שם היקר וחביב לנו. כל דבר, שאתה מסתכל בו מצד ההגיון או כמדת אמת, נאה ומעלה הוא. אבל כל דבר, שאתה רואה אותו כנסיון שעבר עליך, רע וזר הוא. פרטי דבר יש בהם כדי להשרות מרה שחורה, אבל הכנית כללית של דבר נאה וחשובה היא. בעולם המעשה — זו ממלכת-היגיון של הזמן והמקום — מצויים דאגה וצרה ופחד. במקום שיש מחשבה, במקום שיש אידיאל — שם תדות-עולם, שם פורחת שושנת-הגיל. שם יוצאות בנות-השירה במחולות-מחנים ונותנות את קולן בשיר. אבל צרה ויגון דבקים ואחוזים בשמות, באנשים ובחליפות הענינים והמעשים של היום הזה ושל יום אתמול.

כמה גדול כחה של הנטיה הטבעית, אתה למד ומכיר על-פי אותו המקום החשוב, אשר ענין זה של היחסים הפרטיים שבין בני-האדם תופס בשיחתם של הבריות. וכי יש דבר מדברי קורותינו של אדם מצוין, שאנו משתוקקים כל-כך לדעת אותו, כדבר הצלחתו בעסקי האהבה? איוו ספרים

מן הביביותקאות. קריאתם נפרזה ביותר? איך אנו מתלבים למקרא ספורי-
 החשק האלה, כשהמעשה המסופר בהם מְרָצָה אפילו בניצוץ כל־שהוא של
 אמת וטבעיות! וכי יש דבר, המושך כל־כך את לבנו בהליכות החיים וגלגוליהם,
 כאחד המאורעות, אשר בו באה לידי־גלוי התשוקה שבין שתי נפשות?
 אפשר שלא ראינו אותן מעולם קודם־לכן ושוב לא נפגוש אותן גם לאחר־
 זמן. אבל ראה ראינו אותן, כשהן מעיפות זו בזו מבטיעין, או כשהן
 שרויות במצב של התרגשות־נפש עמוקה, ושוב אין הן נכריות לנו. אנו
 מבינים לרוחן והננו משתתפים בכל חום לבנו בהתפתחות הרומן שלהן. כל
 בני־האדם אוהבים את האוהב. הגלויים הראשונים של ידידות ורצון הנם
 ממחוזות־הטבע המושכים את הלב ביותר. הם ראשית התפתחות הליכות חן
 ונמוס באדם גם ועם־הארץ. הנה הנעור הכפרי הגס, הרגיל לקנות את
 הנערות התלמידות ליד פתח בית־הספר, אלא שהיום בשעה שהתפרץ
 אל פרוזדור הבית נתקל בילדה חמודה אחת, שעמדה וכדרה את ספריה
 אל תוך ילקוטה; הוא לקה את ספריה ועוזר על ידה, ופתאם והנה נדמה
 לו, שהיא מתרחקת מעמו מרחקי אי־קץ ונעשית לו לאדמת־קודש. בתוך
 חבורת יתר הנערות הוא מתרוצץ במשובה וגסות יתרה, אבל רק אל זו
 האחת אינו מַעַז להתקרב; ושני השכנים הקטנים האלה, אשר זה עתה היו
 קרובים כל־כך זה לזה, למדו לכבד איש את אישיותו של רעהו. או מי
 יכול להסב את עיניו מדרך המנהג הנחמד, אשר יש בו גם מן האמנות
 וגם מן התמימות, המצוי אצל תלמידות בית־הספר, הבאות אל החנות
 שבכפר לקנות דולֶּקָה של משי או גליון של נייר והרי הן מספרות כחצי
 שעה על דברים של מה־בכך עם הנער, המשרת בחנות, רחבי־הפנים וטוב־
 הלב? בכפר שורר שויון גמור, הטוב ונוח לעסקי־אהבה, ובשיחה בטלה מעין
 זו מתגלה הטבע המאושר וצמא־האהבה, המצוי באשה, בלי שום קורטוב
 של התנפלות. אין הנערות צריכות להיות נאות ביותר. ואף־על־פי־כן הן
 קובעות בדרך פשוטה ותמימה יחוסים מלאים נעימות ואמון־רוח בינן ובין
 הנער טוב־הלב מתוך השיחה, שהן משוחחות פעם בלצון ופעם בכובד־ראש
 על אָדָּגָר ועל יוֹנָס ועל אַלְמִירָה, ועל־אודות המזומנים להשתתף בטיול
 השעשועים והמשחק, ומי היה מן המחוללים בבית־הספר למחוללות, ואימתי
 יתחיל הלמוד בבית־הספר לזמרה ועל דברים בטלים שכיוצא בהם, שבני
 החבורה מפטטים ומלהגים על־אודותם. לאט לאט מגיע אותו הבחור
 לפרקו וצריך לישא אשה ובתומת־לבו הרי הוא כבר יודע ידיעה נאמנה,
 איפה ימצא לו רעיה ישרת־רוח ונעימה, ואין חשש סכנה בדבר, שמא
 יקרהו כמקרה החכמים ובני־העליה, אשר יתאונן עליו מילטון.

שמעתי מתלוננים עלי, כי החבה היתרה הנודעת ממני להגיון
 הביאתני לידי כך, שבאחדות מהרצאותי, שהרציתי ברבים, הקשחתי
 את לבי שלא בצדק מדברי היחס שבין אדם לחברו. אבל עכשיו כמעט
 שאני מזדעזע לזכר דברי־הגנות האלה, שנזרקו מפני. כי בני־האדם משמשים
 תחום עולמה של האהבה ואפילו הפילוסוף המזגן ביותר אינו יכול לתשב

את חשבוננו של החוב הגדול, אשר הנפש הצעירה, המתהלכת פה בממלכת התולדה, היבת לכחה וגבורתה של האהבה, מבלי אשר יבוא לידי הנסיון להסתלק מכל דבר המתנגד לאינסטינקטים החברתיים, משום שדבר שכזה אינו אלא בגידה וכחש כלפי הטבע. כי אף-על-פי ששכרון-התענוגים אשר לא מעולם הזה מתרגש ובא רק על בני-הנעורים בעודם באביב-ימיהם, ואף-על-פי שאותו היופי, המרום מכל בקורת ומכל דמיון ואשר כחו אתו להעביר אותנו על דעתנו, אינו מופיע לפנינו לאחר שנת השלשים משנות חיינו אלא לעתים רחוקות, אף-על-פי-כן הרי זכר חזיונות כאלה מבלה את כל יתר הזכרונות והוא נעשה לזר-פריכים, המכתיר אפילו את ראשו של הזקן המופלג. אבל כאן נתקלים אנו בענין תמוה; אפשר שלהרבה אנשים, כשהם מפשפשים בכל הקורות והמוצאות אותם, יהיה נדמה, כי בספר-החיים שלהם אין דפים יותר יפים מן הזכרון הנעים של מקרים אחדים, אשר בהם יגעה וטרחה האהבה בכל מאדה לאצול לאיוו ענינים טפלים וארעיים המדתי-קסם במדה נפרזה ומרובה שלא לפי הערך. לכשיביטו לאחוריהם, אפשר שימצאו, שהזכרון המגשש מוצא בהרבה דברים, אשר כשהם לעצמם לא היה בהם מן הקסם, ממשות יתרה מאשר בקסם גופו, שהשפיע על הדברים האלה נעימות ועדן. אפשר יהיו פרטי נסיונותינו וקורותינו אשר יהיו, הנה מעולם לא שכח אדם את ההתגלות, שהתגלה בלבו ובמוחו כח עליון זה, אשר שב וחדש לפניו את כל מעשי בראשית, אשר היה התחלת דמדומיה-השחר לרוח הנגינה, השירה ומלאכת-המחשבת, שהתעוררה בקרבנו; אשר הקרין את פני הטבע בנגוהות-ארגמן; אשר שת צבעי-פלאים וקסמים על מראה הבקר והערב; בעת אשר צלצול אחד של קול ידוע עלול היה להרעיד את כל מיתרי לבבו ואחד המקרים הנקלים ביותר, שהיה עומד ביחס וקשר אל נפש ידועה, נחקק חקיקה עולמית בדפוסי-הזכרון שלו; בשעה שהוא נהפך כלו לחושי-הראיה, כשנפש ידועה עמדה לנגדו, וכלו זכרון — כשנפש זו הלכה מאתו; בזמן שהעלם נעשה לשומר, העומד על המצפה ומביט אל חלונות, או לתלמיד חכם שקדן, המחקר בעיון את טיבה של נעליד אחת, של אחד הצעפים או אחד הקשורים, או צופה ומביט זמן רב אחרי גלגלי מרכבה עוברת; בשעה שאין מקום גלמוד למדי וחשאי למדי למי שמוצא לו במחשבותיו החדשות חברה יותר רבת הפץ וענין ושיחת-שעשועים יותר נעימה מאשר יוכל להמציא לו אפילו המובחר והנאמן שבידידיו הישנים. כי דמות הפנים, תנועות הגוף ודבריו של היצור האהוב אינם דומים למראות ותמונות אחרים, שאינם אלא ציורים רשומים על-פני המים, אלא „קלויים הם — כמאמרו של פלוטארך — בלהבות-אש” ומשמיים ענין להגות ולחקור בו בהצות הליילה:

„בְּלִכְתָּךְ בְּאֶשֶׁר הִלְכָתָּ הֵן מָנוּ לֹא סָרְתָּ,
בו עינך צופיה ולפך האוהב השארתי.”

במועד הצהריים של חיינו ובערוב יומם עודנו זעים וחלים לזכר

הימים, שבהם האשר לא היה מאושר למדי, כי אם טעם של מרירות יגון ופחד היה מעורב בו; כי אכן ירד לעמקו של הענין הזה אותו האיש, אשר אמר על האהבה:

”כל יתר התענוגות פלם לא ישוו בִּיסוּרֵיהָ“;

אז, כאשר היום לא היה ארוך למדי, אלא נצרך היה לצרף אליו גם את הליצה, כדי לבלות אותו מתוך זכרונות נמרצים וסוערים; כאשר בגולגולת המוטלת על הכר רגשה ורתחה כל הליצה מתשבה אחת על־דבר המעשים הנעלים שיש לעשות; כאשר זיו הירח נהפך לקדחת נעימה והכוכבים היו לאותיות והפרחים למספרים והאוויר פלו למנגינה; כאשר כל עבודה נחשבה לדבר שאינו הגון וכל האנשים והנשים המתרוצצים רצוא ושוב ברחובות נדמו אך לצלמי תמונות מצוירות.

התאוה שבה ומחדשת את העולם לנגד עיני העלם. היא זורקת אל תוך כל דבר נשמת־חיים ונותנת לו ערך ויתרון. הטבע נעשה לבעל הכרה ודעת. כל עוף־כנף אשר על ענפי העץ מזמר מעתה שיר ללבו ולנפשו. צליליו של שיר זה נעשים מובנים לו כמעט כקול דברי בני־אדם. בנשאו את עיניו אל העננים והנה דמות ומראה להם כמראה האדם. עצי היער, הדשאים המתנוודים כגלים והפרחים המלבבים נדמו, כאלו נאצלה עליהם בינה ודעת, וכמעט שהוא מתרא לגלות לפניה את הסוד הכמוס בלבו, אשר הם נראים כמפתים אותו לגלות להם. אולם הטבע משעשע את נפשו של אדם, מניח את דעתו וחש ומרגיש עמו. בתוך מלכות הבדידות אשר לצמחים הרעננים הוא מוצא לו מקלט נאמן יותר מאשר בקרב חברת בני־האדם:

”מעִיִּנֹת הַמְּפִיִּם בַּחֲשָׁאֵי וּשְׁדֵרוֹת עֲזוּבוֹת בַּיַּעֲרִים,
נְאוֹת מְקַלֵּט הַחֶשֶׁק הַחֹר, הַשׁוֹאֵף מִחֲבוּאִים וּסְתָרִים,
נְדוּדִים לְאוֹר הַיְרֵחַ, עֵת תְּנוּם כֹּל צִפּוֹר בְּקִנְיָה,
וְרַק הָעֵטֶלֶף טֶס חָרֵשׁ אֵף יִנְשׁוֹף יִיִּלֵּל מִרְקִינָה,
צִלֵּיל גְּלִמּוֹד מְתַמְלֵט בְּחֻצוֹת־צִיל וְאִנְחָה תְּרִישִׁית בַּת־כָּאֵב –
כֹּל אֵלֶּה הַקּוֹלוֹת נִכְנָס אֵף נְקַלֵּט בְּצִמָּא אֵל לֵב“.

התבונן־נא אל המשתולל היפה הזה בלב היער! הוא נהפך פלו להיכל מלא צלצלי נועם וחזיונות; שעור קומתו מתגדל ומתרחב; אדם־משנה הוא; מתהלך הוא כשידיו חבוקות על מתניו; מדבר הוא אל נפשו; ממלל הוא אל העשבים ואל האילנות; מרגיש הוא זרמת דם הסגִיָה, התִתְקֵן והחבצלת בעורקיו והוא מספר עם הפלג המרטיב את פעמי רגליו, מוקדי נפשו, אשר פתחו בקרבו את הרגשת היופי שבטבע, עשהו לחובב המוסיקה והשירה. דבר מפורסם הוא, שכבר עמדו עליו פעמים הרבה, כי יש בני־אדם אשר כנוח עליהם רוח האהבה כתבו שירים נאים, תחת אשר במצב אחר לא היו מסוגלים לכתוב שום דבר מתוקן כל־שהוא.

וכחה זה של התאוה פועל את פעולתו על כל טבעו של האוהב. היא מרחבת את תחום הרגשות; היא עושה את הנקלה ליקר-רוח, נותנת אמץ לפחדן ובאיש העלוב שבעלזבים ושפל שבשפלים היא נותנת לב וגבורה לעוז בפני כל העולם כלו, לבעבור שאת חן וחסד מלפני גפש אהובה. כשגיא מסגירה אותו אל יצור אחר, אין היא אלא מסגירה אותו במדה יותר מרובה אל עצמו ואל גפשו ה.א. הוא נהיה לאדם חדש בעל גלויירות חדשים, בצד מגמות חדשות ויותר ברורות ותכונות ושאפותיו מתעלות עלית-נשמה ריליגיוזית. שוב אין הוא שיך עוד למשפחתו ולחברתו; הוא עצמו היה לדבר-מה; אי-יות ה.א; גפש הוא.

וכאן מקום אתנו לפשפש מעט מקרוב בטבעה של אותה ההשפעה, החזקה כל-כך על האדם בנערותו. היופי, אשר את התגלותו לרוח האדם אנו מפארים בזה, אשר בכל מקום שיהיה רצון מלפניו להשכיח את יקר-זיוו ברוך ומבורך הוא כנגה-השמש, הממציא לכל הבריות קורת-רוח בו ובהם בעצמם, מוצא לו את ספוקו בו בעצמו. אין האוהב יכול לצייר בדמיונו את הנערה, שחנק בה, בדמות עניה ועוובה. כאילן העומד בלבזובו, כן גם חמדת-דמות ענוגה, פורחת ושופעת חיים – חברה היא לעצמה והרי היא מאלפת את האוהב בינה, משום מה היו הקדמונים מצירים את היופי בליות אלילי אהבה וחק. הויתה מעשירה את העולם. אף-על-פי שהיא מעלימה ממבטי עיניו אז כל שאר הבריות שבעולם כדבר נקלה וחסר-ערך, הרי היא נותנת לו ומורתם שלומים בזה, שהיא מעלה את ישותה היא למדרגת דבר מרומם מכל עצם ודמות, נשגב לאיך-חוק ועומד ברומו של עולם, עד כי הנערה חמדת-לבו נראית לעיניו כסמל כל יקר וכל סגולה מצוינה. מטעם זה אין האוהב רואה לעולם שום דמיון בין תאר גברת-לבבו ובין תאר קרובים או בני-אדם אחרים. ידידיו מוצאים בה דמיון אל אמה, אל אחיותיה או אל בריות אחרות, שאינן מבני משפחתה. אבל האוהב אינו רואה בה אלא דמיון לערבי-קיץ, לנגוהות-בקר, לקשת אשר בענן ולזמרת-צפרים.

הקדמונים קראו ליופי בשם ציף-הצדקה. מי יכול לבחון ולפרש את מהות חן-הקסם אשר לא יכונה בשם, העולה ומוהיר מתוך פנים אלו או אלו, מתוך דמות זו או זו? אנו נפעמים ונרעשים משפעת הרגשות הרוך והעדן המתרגשות עלינו, אפס אין אנו יכולים לרדת לסוף כונת ההרגשה הענוגה הזאת והזהר התועה הזה. כשאנו מנסים נסיון כל-שהוא לבוא עד תכונתה וטיבה, מיד היא מתחמקת ומתעלמת מלפני כח-הדניין שלנו. וכמו כן אין היא מכוננת לאותם יחוסי הידידות והאהבה הגלויים וידועים לחברת בני-האדם, אלא, כפי הנדמה לי, יש בה רמז לספירה אחרת לגמרי, העומדת למעלה מהשגתנו, ליתוסים של רוך ונעימות אשר לא מעולם הזה הם ואשר עליהם מרמזות ונבאות סגליות ושושנים. אין אנו יכולים להתקרב אל היופי. טבעו דומה לזהרי הלשם אשר לצואר היונה, המשנים את עינם ומתהפכים לכמה גונים, בבחינה זו דומה הוא לכל החמודות

ודברי-החפץ היותר נעלים שבעולם, אשר תכונת כלם תכונת הקשת אשר בענן היא ואין הם משתעבדים לשום נסיון, אשר ינסה האדם לסגל אהום ולהשתמש בהם. את הרעיון הזה עצמו רצה בודאי להביע גם ו'ן פול היכטר בדברי הקריאה, שקרא אל המוסיקה לאמר: «סורי, סורי מעלי! את מדברת אלי על ענינים, אשר במשך כל ימי חיי הארוכים לבלי-יִקֶץ לא מצאהים, אף לא אמצאים לעולם». רפרוף כיוצא בזה אתה מכיר בכל יצירה מיצירות האמנות הפלסטיות. אין הפסל נאה, אלא בשעה שהוא מתחיל להיות בלתי-מובן, בשעה שהוא יוצא מרשות הבקורת ושוב אי-אפשר לְכַוְנוֹ וּלְיַעֲדוֹ במחוגה ובצמת-המדה, אלא נזקק הוא לכח דמיון זריז ומזורז, כדי לעמוד עליו ולהגיד, מה טיבו ומהותו במעשה היצירה. האל או הגבור, אשר יחטוב הפסל, מתאך תמיד במצב של מעבר מן הנתן להיות מצויר ומוצג לפני החושים אל מה שאינו נתן להצטייר. ורק אז פוסק הפסל מלהיות אבן דוממה. והוא הדין גם לגבי אמנות הצויר. ואשר לפואטיה, הנה אין פעולתה פעולת אמת בשעה שהיא משעשעת אותנו ומספקת לנו אך קורת-רוח, אלא בשעה שהיא מפליאה את רוחנו ונופחת בקרבנו שאיפות נלהבות אל אשר לא יושג ולא ימצא. בבחינה זו הצדק עם לאַנדור, השואל: «אולי מן הצורך הוא ליחס את היופי אל איזה מעמד של הרגשה והויה, הטהור ונשגב ביותר».

כיוצא בזה גם יפיו של אדם מצודד את לבנו באמת ויש בו ממש רק אז, בשעה שהזא משאיר בקרבנו איזה שיור כל-שהוא של אירצון; בשעה שהוא נעשה לספור המעשה שאין לו סוף; בשעה שהוא מעורר בקרבנו אורות וחזיונות ולא הנאות החומר; בשעה שהוא מביא את המסתכל בו לידי הרגשת מן-ערכו; כשאותו המסתכל חש ומכיר, שאין לו זכות עליו ואפילו אם קיסר בעצמו הוא; כשנעשה ברי לו, שזכותו עליו אינה גדולה מן הזכות, שיש לו על הדר כפתה-השמים ועל זהר שקיעת-החמה.

מתוך מצב-נפש שכזה נוצר אותו הדבור המפורסם: «מהיזה נוגע לך, אם אוהב אני אותך?». אנו אומרים כך, משום שמרגישים אנו, כי הדבר שאנו אוהבים באדם אינו תלוי ברצונו, אלא למעלה הוא מרצונו. לא הוא גופו אותו הדבר הנהו, כי אם הזהר הנאצל ממנו. הלא הוא אותו הדבר האצור באדם, אשר בעליו עצמו אינו מרגיש בו ומעולם לא יא מרגיש בו.

הדברים האלה מתאימים היטב אל ההשקפה הפילוסופית הנשגבה על היופי, אשר הסופרים הקדמונים מצאו בה קורת-רוח יתרה. כי הם היו אומרים, אשר הנשמה, לאחר שהוטלה אל תוך גוית-אדם פה עלי-אדמות, היתה משוטטת אנה ואנה בלי מנוח לחפש אותו העולם האחר שלה, אשר ממנו הובאה הנה אל העולם הזה, אבל נגה השמש שלמטה הכה אותה עד-מהרה בסנורים והיא נעשתה בלתי-מוכשרת לראות מראות אחרים, וזלתי מראות הדברים אשר בעולם השפל הזה, אשר לאמתו של דבר אינם

בלתי אם צללי הדברים הממשיים. לפיכך שולחת האלהות אל הנשמה את זיו עדנת הנעורים, בכדי שלמראה גויות נאות תהא נזכרת בטוב ובהוד אשר בשמים. ובראות הגבר בריה נאה כזו בדמות אשה, מיד הוא נגרר אחריה ומוצא את התענוג היותר נעלה למראה תארה, תנועותיה וטוב-טעמה, מפני שהיא מביאה אותו לידי הרגשת מציאותו של אותו הדבר, המצוי באמת ביופי והנהו עיקרו וסבתו של היופי.

אפס אם מתוך עסקה המרובה בעניני החומר נעשית הנשמה מגושמת ביותר והיא נתעית בשוא למצא הנאה בגוף, לא יחא חלקה בלתי אם יגון, מפני שאין יכולת לגוף למלא את הבטחותיו ויעודיו של היופי. אבל אם הנשמה עומדת על כונת החזיונות והגלויים, הכלולים ביופי, הרי היא מתגברת על החומר ומתחילה להעריך באדם את טיבו ותכונתו המוסרית, ומיד האהבים מסתכלים ומעינים איש איש בשיחותיו ובמעשיו של חברו ונכנסים לפני ולפנים אל תוך ההיכל האמתי של היופי. אהבתם אל היופי האמתי מתלהבת הלך והתלהב, ומתוך אהבה זו, המשקיעה בקרבם את התאה השפלה, כשם שהשמש מחשיכה באור זיוה את אש האה המבוערת, הם נעשים מטוהרים ומקודשים. מתוך התחברותו אל הנהדר, הנשגב, העני והצדיק לאמתו, מתלקחת בלבו של האוהב אהבה חמה ביותר אל הסגולות המצוינות האלה והבנה יותר מהירה בטיבן ומהותן. ואז הוא עובר מן ההערצה שהוא מעריך את הסגולות האלה כשהן מתגשמות ביצור אחד אל הערצתן בכל הבריות, ובכן הרי נפש יפה אחת אינה משמשת לו אלא פתח, אשר דרכו הוא נכנס אל תוך חברת כל הנפשות הנפגות והטהורות. כשהוא מתוחד בחברת רעיתו, הוא מכיר הכרה יותר ברורה את כל כתם ואת כל פגמתה, אשר נטפלו על יפיה מתוך העולם הזה, ומוכשר הוא להפנות את דעתה על זה והרי הוא עושה זאת מתוך שמחת-גומלין, שמעשיו מוכשרים הם להעיר, מבלי להעליב, זה את זה על הפגימוח והתקלות אשר בכל אחד מהם ולסיע זה לזה בכל מאדם ובכל יכלתם לבער ולמרק אותן. ובהתבוננו אל רשמי היופי האלוהי אשר בנשמות הרבה ובהפרידו בכל נשמה ונשמה את חלק האלהים ממעל אשר בה מן הנוהמה, אשר דבקה בה משל העולם הזה, מגיע האוהב, בהתרוממו הלך והתרומם על שלבי סולם זה של נשמות ברואות, אל המדרגה העליונה של היופי, אל האהבה וההכרה של האלהות.

מעין הדברים האלה אמרו על האהבה חכמי האמת שבכל דור ודור, תורה זו אינה עתיקה, אבל גם חדשה איננה. אם כבר הורו אותה אפלטון, פלוטארך ואפוליוס, הרי כיוצא בהם הביעו אוונה גם פיטררקה, אנג'לו ומילטון. היא זקוקה להרצאה נאמנה ביותר לשם נגוד ועוועור כלפי אותה החכמה, ילידת עפר האדמה, אשר השפעתה המרובה נפרת ביותר בעסקי חתן ונשואין ואשר מלים לה המרפרפות בעולם העליון, תחת אשר עינה האחת משוטטת במרתף, עד כי גם הנכבדה שבשיחותיה ריח של בשר מעשן ושל חביות קשואים כבושים נודף ממנה. ורעה גדולה מזו היא,

כשהשקפה גשמית זו חודרת אל תוך חנוך הנערות הצעירות ומכלה את התקוה ואת האהבה, האצורות בטבעו של האדם, על-ידי התורה שמרביצים ביניהן, כי אין תכלית אחרת לנשואין, מלבד אַשרה החמרי של אשה עקרת-בית, וכי חיי האשה אין להם שום מטרה אחרת בעולם. — אפס חלום-אהבה זה, עדיכמה שלא יהא נאה ביותר, אינו אלא סצינה אחת מן המשחק שאנו משחקים על-פני במת-החזיון של החיים. במהלך התפתחותה של הנפש מלגו לבר היא הולכת ומרחיבה את חוג עגוליה, כאבן זו הנזרקת אל תוך ברכת-מים, או כאור הבוקע מתוך גלגל אחד הכוכבים. קויהזהר הנאצלים מתוך הנפש זורחים מתחלה על הדברים הקרובים ביותר, על כל כלי מכלי-התשמיש וכלי-הצעצועים, על אומנות ומשרתים, על הבית ועל החצר, על העוברים והשבים, על חוג המפְּרִים באי-ביתו של אדם, על הפוליטיקה, הגיאוגרפיה וההיסטוריה. אולם הדברים עשויים להצטרף תמיד איש אל אחיו על-פי חוקים יותר נעלים ויותר פנימיים. שכנות, שעור-גודל, מספְּרים, מנהגי-חיים ואישים מאבדים לאט לאט את כח השפעתם עלינו. הסבה ופעולתה, הקרובה הפנימית, השאיפה להרמוניה בין הנפש ובין הסביבה המקפת אותה, האינסטינקט הפרוגרסיבי, המעֵלה את הכל עליו אידיאלי — סופם שתהא ידם על העליונה לאחר זמן, וירידה מן היחוסים הנעלים אל השפלים מהם מן-הנמנע היא. וכן גם האהבה, שאינה אלא הערצת בני-אדם כאלהים, מוכרחת להיות הולכת ונעשית מְפֹשְטָה ובלתי-אישית. מתחלה אין בה שום רמז לכך. העלם והעלמה, העומדים ומסתכלים זה בזה בפעם הראשונה, בבית המלא מפה לפה אנשים, בעינים מזהירות מלאות הכרת-נפש משותפת, אינם מעלים על דעתם אפילו מחשבה כל-שהיא על-דבר הפרי היקר, העתיד לצמוח באחרית הימים מתוך הכת המעורר החדש הזה, שבא אליהם כְּלוּ מבחוץ. מעשה הצמיחה מתחיל ראשונה בְּגֵרוּי, המתהווה בקליפת האילן ובקשורי עליו. ממבטי-עינים, שהם מעיפים חליפות זה בזה, הם עוברים ובאים לידי מעשי נמוס וחקן, לידי הדור פנים, ואחר-כך לידי תאוה לזהות, לידי ארוסין ונשואין. האהבה רואה את מחמדה ככליל אחדות גמורה ומסוימה. הנפש היתה כלה לבשר והבשר היה כְּלוּ לנפש.

”דָּמָה הַזֶּה וְהַנּוֹאֵם נִפְלְאוֹת

מֵלֵל בְּלִחְיָה, וְעֵין-זֵיוֹן כֹּה בְּרוּר הִבְהִיקָה,

עַד כִּי נִדְּמָה, כִּי נִגַּה חוֹשֵׁב מִחֻשְׁבוֹת.”

רומיאו המת צריך היה להיות נגזר לכוכבים קטנים, בכדי לפאר ולהדר בהם את כפת השמים. חיי הצמד הזה אין להם תכלית אחרת ואינם מבקשים שום דבר אחר, מלבד את יוליה — מלבד את רומיאו. לילה, יום, למודים, ממלכות, אמונה ודת — כָּלֵם אצורים בצורה זו, שהיא כלה נפש, ובנפש זו שהיא כלה צורה. האוהבים מוצאים את תענוגם בלטיפות-חבה, בדבריי-אהבים, בהשגות השקפותיהם ומחשבותיהם, כשאיש איש מהם נשאר

יהידי, הוא מנחם את עצמו בהעלותו לנגד עיני־רוחו את דמות מחמד־נפשו. הָרֹאֵה הוא מחמד־נפשי זה אותו הפוכב עצמו, אותו העב ההולֵך ונמוג עצמו, הָקֹרֵא הוא אותו הספר עצמו, הָחֵשׁ הוא אותה הרגשת התענוג כמוני אני בשעה זו? בוחנים ושוקלים הם את רגשות אהבתם ומדי העבירים על פניהם במחשבתם כל מיני יתרונות מְעֵלִים, ידידים, מקרי־הצלחה, קנינים, באים הם מתוך צהלת־נפש לִידי ההכרה, שמוכנים ומזומנים הם לתת את הכל בחפץ־לב ובשמחה כִּפָּר הנפש האהובה, לבל תפול אף אחת משערות ראשה ארצה. אפס גורל בני־האדם כלם ינוח גם על הילדים התמימים האלה. סכנה, יגון ויסורים מתרגשים ובאים גם עליהם כמו על כל יתר הכריות. ואז תתפלל האהבה. היא עושה חווה עם הגבורה הנצחית לטובת הנפש האהובה. ואף־על־פי־כן ברית־המסורת, הכרותה בדרך זו והמשוה ערך חדש לכל אטום ואטום שבטבע — כי היא משנה את כל חוט אשר בכל רקמת יחוסי־הקרבה לְקֶרֶן־זהב וטובלת את הנשמה בתוך שפעת יסוד חדש ויותר ענוג — איננה בלתי אם מצב חולף ועובר. לא לעולם יוכלו פרחים, חרוי־פנינים, שירה, הבטחות אִמָּן ואפילו אחיות־קבע בלבן של אחר לתת ספוק לנשמה העליונה, שוכנת בִּית־חומר. סוף־סוף היא זונחת את לטיפות־האהבים האלה כזנוח הבל־ישעשועים, לובשת מגן ושריון ושואפת אל מגמות נשגבות, העומדות ברומן של עולם. הנשמה הדבקה בנשמת אדם אחר, מדי צאתה לבקש אשר־עד, סופה שהיא מגלה בהליכות של אדם אחר זה מגרעות, פגימות ולקויים. ומה תוצאות למפת־נפש, לתלונות ויסורים, אולם הן סימנים של חביבות ושל צדקה היה אותו הדבר אשר משך בכח את שתי הנפשות האלה אשה אל אחותה; והמדות הטובות האלה בעיני הן, אף־על־פי־ שהן לקויות. הן מתגלות וחוזרות ומתגלות ומוסיפות לשמש כח מושך, אלא שההסתכלות הולכת ומשתנית, מסתלקת מן הסימן החיצוני ומן הטפל ודבקה בעיקר. ומתוך כך עולה ארוכה לפצעי האהבה הנחלה.

עד כה וכה והחיים כמנהגם נוהגים והם הולכים ונעשים לגיא־חיון, אשר הנפשות הפועלות משחקות שם את המשחק של חלופי איש באיש ושל צרופי כל מיני מצבים שונים ומשונים ולתכלית זו הן מספיעות בכל האמצעים המצויים בידן וכל אחת גותנת לחברתה את היכולת להכיר את כחה ורפיונה. כי טבעם ותעודתם של יחוסי־האהבה בכך, שהנאהבים משמשים זה לזה דמות־דיוקנו של המין האנושי כלו. כל מה שיש בעולם, כל מה שגלוי וידוע, או ראוי להיות גלוי וידוע, הרי זה ארוג ומרוקם בחכמה במסכת־הרקמה של האיש והאשה.

„אך נָאֵה הָאֵהָבָה לְאָדָם וְיָפָה הִיא לוֹ הַלְמָת,

כִּמֵּן הַשָּׁמַיִם כֹּל טַעַם בָּהּ הַנֶּפֶשׁ טוֹעֵמָת״.

העולם לגלגל חוזר הוא; העינים הולכים ומשתנים בכל שעה. מלאכי־השרת, השרוים במקדש הגוף, מופיעים בחלונותיו, וכמו כן כת המזיקים

והעברות. כל הצדקות מחברות ומאחדות אותם כאחת. במקום שיש צדקה, טיבן של כל העברות נכר ומתגלה מיד; הן מתנדות ופורחות להן. מבט עיניהם של הווג, אשר לפנים היה לזהט כל-כך, חמו הולך ופג בקרב הימים בלבו של כל אחד מהם, ומתוך שהפסד עצמו ותקפו יוצא בשכר התפשטותו ההולכת ורבה, סופו שהוא מביא לידי הסכמה גמורה בין שני הצדדים. ברצון ובלית-לונה הם מניחים זה לזה להתמכר לפעלו ולעבודתו, אשר שומה על האיש ועל האשה לעשותם בעתם, ואז התאוה, אשר לפנים לא יכלה לגרוע עין ממראהו של הנאהב, מחליפים הם בסיוע ועזר, שהם מסייעים מתוך קורת-רוח איש לאהיו, בין בפניו ובין שלא בפניו, להוציא אל הפעל את שאיפותיו ומזמותיו. ולבסוף והנה נפקחו עיניהם לראות, שכל מה שמשך לפנים לב איש אל אהיו, — כל אותם שרטוטי הפנים, שהיו לפנים קדושים בעיניהם, אותו משתק-הקסם אשר לחינודות הגוף — לא היה אלא דבר כלה ועובר, ולא היתה לו אלא תכלית לשעה, כעין מעלות-העץ של הבנאים, אשר בסיוען בונים בית; וזכך השכל והלב, ההולך ובא לידי גמר משנה לשנה, הוא הוא עצם הנשואין, שהיה צפוי ונועד מראש, מבלי אשר עלה הדבר על דעתם ומבלי אשר הרגישו בו קודם לכן. כשאני מסתכל בכונות והמגמות האלה, אשר על פיהן שני יצורים, איש ואשה, המחוננים במתנות-כשרונות נבדלות ושונות זו מזו, אבל גם מתאימות ומקננות זו לזו, מתכנסים יחד תחת קורת בית אחד, כדי לבנות יחדו במסורת הנשואין ארבעים או חמשים שנה משנות חייהם, אין אני מתפלל כל-עיקר על אותו הכח ועל אותה העצמה, אשר מתוכם נפא לבו של אדם עוד מראשית נעוריו את ביאת המשבר הזה בחייו, ועל אותו היופי הנשגב לאיך-חוק, אשר בו מכללים האינטטינקטים את תפארת נהג הנשואין ואשר בו מתחרים הטבע, התבונה ומלאכת-המחשבת זה בזה במחנותיהם ובמנגינות, אשר יקריבו שי לשירת הכלולות.

וכך אנו נעשים מוכשרים ומוכנים לקדם פני אהבה, שאינה יודעת לא מין ולא אדם ולא משואי-פנים, כי אם מבקשת היא בכל מקום צדקה וחכמה, על-מנת להפרות ולהרבות צדקה וחכמה. מטבענו צופים ומחבוננים אנו ומשום זה מתלמדים הננו. זהו מצבנו הקיים והמתמיד. אפס לעתים קרובות שומה עלינו להרגיש, שתאוותינו אינן אלא אהלים הנטוים ללינת לילה אחד. נושאי תאוותינו הולכים ומתחלפים, אם גם לאט לאט ובדי-עמל, כשם שהולכים ומתחלפים גם נושאי המחשבה. יש רגעים, אשר התאוות שולטות באדם ומתגברות עליו לאיך-חוק ותולות את אשרו וטובו בנפש אדם אחת או בנפשות אחדות. אבל הנה שבה הרוח לאיתנה ומיד היא מתגלה מחדש — ממעל לה מחנשאה כפתה הנטויה כעין הקשת ומתנוססת בזהרי-עולם, וגלי האהבה והפחד הלוהטים, אשר התרגשו ועברו עלינו כעננים, פושטים את טיבם הקדל ובין-החלוף ודבקים באלהים, לבעבור הגיע לידי מדרגת תקונים ושלמותם. אבס אין אנו צריכים להתקרא, פן חגיום ולנו התפתחותה והשתלמותה זו של הנפש איזה דבר הפסד כל-שהוא.

ראויה היא הנפש, שלא נוזז מלהאמין בה עד סופה. דבר, שהוא כל-כן יפה ומושך את הלב כדבר היחוסים האלה, אינו יכול להיות נדחק ומתחלף בלתי אם על-ידי דבר אחר, העולה עליו ביופי ותפארת, וכן עליה זו אינה פוסקת, אלא היא מתמדת והולכת עד לבלי-קץ ולבלי-תכלית.

לזים מאנגלית י. ל. ברוך.